

Heckscher- Ohlin Theory

Dr. Shivaji Kakade

Department of Economics

Arts and Science College, Shivajinagar, Gadhi

हेक्सचर – ओहलिन यांचा सिध्दांत :

प्रस्तावना –

बर्टिन ओहलिन यांनी आपल्या ‘Inter-regional and International Trade’ (1933) या प्रसिध्द पुस्तकात या सिध्दांताची मांडणी केली. सुरुवातीला ओहलिनचे प्राध्यापक एली हेक्सचर यांनी 1919 मध्ये याविषयी विचार प्रकट केले होते म्हणून हा सिध्दांत या दोहोंच्या नावाशी निघडीत आहे. या सिध्दांताला घटक सघनता सिध्दांत, सामान्य संतुलन सिध्दांत व आं. व्यापाराचा आधुनिक सिध्दांत असे म्हणतात.

या सिध्दांताचा मुळ आधार उत्पादन घटकांची सापेक्ष उपलब्धता हा आहे. म्हणजे काही देशांमध्ये भांडवलाची उपलब्धता जास्त असते तर काही देशांमध्ये श्रमाची उपलब्धता जास्त असते.

सिध्दांताची गृहिते –

- दोन देश, दोन वस्तू व दोन उत्पादन घटक –
- वस्तू बाजार व घटक बाजारात पूर्ण स्पर्धा आहे –
- उपलब्ध उत्पादन घटकांचा पूर्ण वापर होतो –
- दोन देशातील उत्पादन घटकांमध्ये संख्यात्मक फरक आहे मात्र गुणात्मक समानता आहे –
- दोन वस्तूच्या उत्पादन फलनामधिल घटक सघनता भिन्न आहे –
- घटक सघनतेत बदल होत नाही –
- एका देशातील भिन्न वस्तूचे उत्पादन फलन भिन्न आहे. मात्र भिन्न देशातील एकाच वस्तूचे उत्पादन फलन समान आहे –
- देशांतर्गत पातळीवर उत्पादन घटक पूर्ण गतिशील आहेत मात्र आं. पातळीवर त्यांची गतिशीलता शून्य आहे –

- वाहतुक खर्च शून्य आहे –
- दोन्ही देशात मुक्त व्यापार –
- दोन्ही देशात स्थिर उत्पादन फलाचा नियम प्रत्ययास येतो –
- दोन्ही देशातील वस्तूंची मागणी स्थिर आहे –
- तंत्रज्ञानाची पातळी स्थिर आहे –
- दोन्ही देशात अपूर्ण विशेषीकरण केले जाते –

सैध्दांतीक स्पष्टिकरण :

वरील गृहितांचा आधार घेऊन हेक्सचर – ओहलिन यांनी असे मत मांडले की, दोन देशातील उत्पादन घटकांच्या उपलब्धतेतील फरक (घटक सघनतेतील फरक) त्यामुळे मागणी आणि पुरवठ्यातील सापेक्ष फरक (किंमत फरक) पर्यायाने वस्तूच्या सापेक्ष किंमतीत निर्माण होणारा फरक व्यापाराचे महत्वाचे कारण असते.

घटक सघनतेची संकल्पना :

सामान्यतः वस्तूच्या उत्पादनामध्ये कोणता उत्पादन घटक अधिक तिब्रतेने वापरला जातो त्याला घटक सघनता असे म्हणतात. या सिध्दांतामध्ये असे गृहित घेतले आहे की, एक वस्तू श्रमप्रधान असता दुसरी वस्तू आपोआपच भांडवल प्रधान असते.

थोडक्यात ज्या देशामध्ये श्रम हा घटक विपूल प्रमाणात उपलब्ध आहे त्या देशाने श्रमप्रधान वस्तूंची निर्यात आणि भांडवल प्रधान वस्तूंची आयात करावी याउलट ज्या देशामध्ये भांडवलाची उपलब्धता जास्त आहे त्या देशाने भांडवल प्रधान वस्तूंची निर्यात करून श्रमप्रधान वस्तूंची आयात करावी असे केल्यास या व्यापारातून दोन्ही देशांना लाभ प्राप्त होईल.